

狼图腾

Z
I
A
N
Γ
Κ

Man Asian Literary Prize 2007

ΤΟ ΤΟΤΕΜ ΤΟΥ ΛΥΚΟΥ

Μυθιστόρημα

P
O
N
Γ
Κ

ΤΟ ΜΠΕΣΤ ΣΕΛΕΡ ΤΩΝ 20.000.000 ΑΝΤΙΤΥΠΩΝ

ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΥ: WOLF TOTEM
Από τις Εκδόσεις Penguin Group, Λονδίνο 2008

ΤΙΤΛΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ: **Το τωτέμ του λύκου**

ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ: Jiang Rong

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Χρύσα Θ. Μπανιά

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ – ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Γιώργος Κασαπίδης

ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Χρυσούλα Τσιρούκη

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Ελένη Σταυροπούλου

ΕΚΤΥΠΩΣΗ: Άγγελος Ελεύθερος & ΣΙΑ Ο.Ε.

ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: Ηλιόπουλος Θ. – Ροδόπουλος Π. Ο.Ε.

© Jiang Rong, 2004

Originally published in Chinese as Lang Tuteng
by Changjiang Art and Culture Publishing House, 2004

English Language translation © Penguin Group, 2007

First published in the English Language as Wolf Totem by Penguin Group, 2008

© ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2008

Πρώτη έκδοση: Ιούνιος 2008

ISBN 978-960-453-080-9

Τυπώθηκε σε χαρτί ελεύθερο χημικών ουσιών χλωρίου και φιλικό προς το περιβάλλον.

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.
Έδρα: Τατοίου 121
144 52 Μεταμόρφωση
Βιβλιοπωλείο: Μαυρομιχάλη 1
106 79 Αθήνα
Τηλ.: 2102804800
Telefax: 2102819550
www.psichogios.gr
e-mail: info@psichogios.gr

PSICHOGIOS PUBLICATIONS S.A.
Head office: 121, Tatoiou Str.
144 52 Metamorfossi, Greece
Bookstore: 1, Mavromichali Str.
106 79 Athens, Greece
Tel.: 2102804800
Telefax: 2102819550
www.psichogios.gr
e-mail: info@psichogios.gr

ΖΙΑΝΓΚ ΡΟΝΓΚ

狼图腾

ΤΟ ΤΟΤΕΜ ΤΟΥ ΛΥΚΟΥ

姜戎
著

Μετάφραση:
Χρύσα Θ. Μπανιά

Πρόλογος:
Αναστάσης Βιστωνίτης

Πρόλογος

ΟΙ ΛΥΚΟΙ ΚΑΙ ΤΑ ΠΡΟΒΑΤΑ

Η απονομή του περσινού Βραβείου Man Asian Literary στον Κινέζο συγγραφέα Ζιανγκ Ρονγκ για το επικό μυθιστόρημά του Το τοτέμ του λύκου δεν προκάλεσε έκπληξη στη διεθνή λογοτεχνική αγορά. Το ογκωδέστατο έπος αυτού του ήρεμου πρώην καθηγητή στο Πανεπιστήμιο του Πεκίνου είχε όλα όσα χρειαζόταν για να τιμηθεί με μια από τις ύψιστες λογοτεχνικές διακρίσεις: υμνητικές κριτικές στη χώρα του και τεράστια εμπορική επιτυχία. Από το Μάρτιο του 2004 που πρωτοκυκλοφόρησε ως σήμερα έχει πουλήσει συνολικά είκοσι εκατομμύρια αντίτυπα – συνυπολογίζοντας στον αριθμό των αντιτύπων και τις πειρατικές εκδόσεις.

Οι κριτικές στον αγγλόφωνο Τύπο υπήρξαν επιφυλακτικές – το γεγονός ωστόσο δεν πρέπει να μας εκπλήττει. Το επικό μυθιστόρημα δείχνει να μην ενδιαφέρει πλέον τους Δυτικούς συγγραφείς και τα λεγόμενα μεγάλα θέματα δεν είναι κι αυτά της μόδας. Ο διδακτισμός, αναπόφευκτος στις επικές αφηγήσεις, έχει πάψει να συγκινεί και συχνά φαίνεται ενοχλητικός. Γι' αυτό και μολονότι τα περισσότερα μυθιστορήματα που κυκλοφορούν στον Δυτικό κόσμο είναι πολυσέλιδα, η μεγάλη χειρνομία και τα μείζονα θέματα απουσιάζουν. Τις παλαιότερες επικές διηγήσεις τις έχουν υποκαταστήσει νεο-μεσαιωνικά χρονικά υπό μορφήν μυθιστορήματος που στο σύνολό τους στοχεύουν στην έξοδο από τον πραγματικό κόσμο και στη μυθοποίηση μακρινών ιστορικών περιόδων ερμηνευμένων ή ακόμα και παραμορφωμένων με τέτοιο τρόπο ώστε

να είναι συμβατές με το χαρακτήρα των νέων τοπίων της φαντασίας.

Το τοτέμ του λύκου όμως δεν είναι μόνο ένα επικό μυθιστόρημα αλλά ταυτοχρόνως κι ένα πολιτικό βιβλίο, ίσως κι ένα είδος οικολογικού μανιφέστου σε αφηγηματική μορφή. Κι όπως δηλώνει ο τίτλος του, κεντρικό ρόλο στη διήγηση, καθώς και στο επίπεδο της σημασίας, της αλληγορίας και της μεταφοράς, παίζει ένα από τα πλέον μυστηριώδη και γοητευτικά πλάσματα του φυσικού κόσμου: ο λύκος.

Το βιβλίο είναι κατά το μεγαλύτερο μέρος του αυτοβιογραφικό. Ο Ζιανγκ Ρονγκ (ψευδώνυμο του Λου Τζιανμίν) το 1967, στην αρχή της Πολιτιστικής Επανάστασης, την οποία εξαπέλυσε ο Μάο για να εξολοθρεύσει τους εσωκομματικούς του αντιπάλους, έφυγε από το Πεκίνο και πήγε να ζήσει στις στέπες της Εσωτερικής Μογγολίας για έντεκα χρόνια, με τους νομάδες της περιοχής. Από τις εμπειρίες του προέκυψε το υλικό του βιβλίου του και υποθέτει κανείς και το μήνυμα που θέλησε να μεταδώσει.

Η λέξη «μήνυμα» προκαλούσε απέχθεια στον Ναμπόκοφ αλλά εδώ έχει νόημα, αφού πρόκειται για βιβλίο φανερών προθέσεων, καταδηλωτικό, καταγγελτικό και άρα διδακτικό κατά τα αρχαία πρότυπα. Ο Δυτικός αναγνώστης, για να κατανοήσει και να απολαύσει αυτό το φιλόδοξο μυθιστόρημα, δεν είναι αναγκαίο να διαθέτει εξειδικευμένες γνώσεις για την Κίνα, ωστόσο μια γενικότερη εποπτεία του λαού και του πολιτισμού της ασφαλώς και θα τον βοηθούσε. Γιατί μολονότι η υπόθεσή του εκτυλίσσεται την περίοδο της Πολιτιστικής Επανάστασης, το θέμα που χειρίζεται ο Ζιανγκ Ρονγκ πάει βαθιά στο παρελθόν και αγγίζει το χαρακτήρα και την ψυχосύνθεση ενός λαού που αποτελείται από 96 μεγάλες εθνότητες.

Ο κεντρικός ήρωας του μυθιστορήματος, ο Τσεν Ζεν, περίπου στα είκοσι φεύγει από τη γενέθλια πόλη του, το Πεκίνο, για την Εσωτερική Μογγολία με το ξέσπασμα της Πολιτιστικής Επανάστασης. Ζώντας επί έντεκα χρόνια στις στέπες με τους νομάδες, γνωρίζει από κοντά τη ζωή τους, τα ήθη και τα έθιμά τους στα οποία συμμετέχει και ο ίδιος και κυρίως το αίσθημα της ελευθερίας που έχουν αναπτύξει επί αιώ-

νες και που κυριαρχεί στον τρόπο της ζωής τους όπως και στον τρόπο που σκέφτονται. Στην περιοχή ωστόσο έχουν εγκατασταθεί από χρόνια και πολλοί αγρότες. Ενώ οι νομάδες είναι Μογγόλοι, οι αγρότες ανήκουν στη φυλή των Χαν, η οποία συνιστά μια διαφορετική κατηγορία ανθρώπων. Ο Τσεν Ζεν ζει με τους Μογγόλους στον φυσικό κόσμο, τον ανόθευτο από την κακώς εννοούμενη «πρόοδο», την εκμετάλλευση και την καταστροφή του, σε ένα περιβάλλον περηφάνιας και ελευθερίας, τοτεμικό σύμβολο αλλά και πραγματική και επιβλητική παρουσία του οποίου είναι ο λύκος. Όταν όμως τριάντα χρόνια αργότερα επιστρέφει στην περιοχή, διαπιστώνει ότι οι λύκοι δεν είναι πια εκείνοι που ήταν, ότι όσοι απέμειναν δεν έχουν καμιά σχέση με τα περήφανα και ανεξάρτητα ζώα που είχε γνωρίσει. «Οι λύκοι της Μογγολίας, που δέσποζαν στο βοσκότοπο εδώ και χιλιάδες χρόνια, ήταν πλέον πιο αξιολύπητοι και από κουνέλια», γράφει.

Το μυθιστόρημα του Ρονγκ έχει τα πρότυπά του, που δεν είναι δύσκολο να τα ανακαλύψει κανείς. Η σχέση του ανθρώπου με τη φύση και τον καθαρό κόσμο που αντιπροσωπεύει θυμίζει τον Τζακ Λόντον. Ο λύκος, λόγου χάρη, που προσπαθεί να εξημερώσει ο κεντρικός ήρωας παραπέμπει στον Ασπροδόνη του Λόντον. Ο ρυθμός της αφήγησης έχει πολλά κοινά με τον αντίστοιχο στον Ήρεμο Ντον του Σόλοχοφ, βιβλίο που θαυμάζει εξάλλου ο συγγραφέας.

Μολονότι έντονα διδακτικό, το Τοτέμ του λύκου δεν είναι μυθιστόρημα σοσιαλιστικού ρεαλισμού – κι εντούτοις πρόκειται για μαχητικό κι εν πολλοίς στρατευμένο βιβλίο. Παρ' όλα αυτά η στράτευσή του δεν έχει σχέση με τη σημασία του όρου στη Δυτική λογοτεχνία. Αφορά στο γεγονός ότι ο συγγραφέας προσπαθεί να ορίσει εκ νέου τον εθνικό χαρακτήρα του κινεζικού λαού, ή μάλλον να τον επανακαθορίσει με βάση δεδομένα τα οποία πολεμήθηκαν κατά καιρούς. Ο επανακαθορισμός δεν μπορεί παρά να έχει τοτεμικό χαρακτήρα, βάσει του οποίου ορίζονται και τα εθνικά γνωρίσματα.

Μέσα από περιστατικά της καθημερινότητας, σε έναν τόπο που δεν έχει ακόμη προσβληθεί – αλλά και που απειλείται – από τις ασθένειες της

σύγχρονης εποχής, ο Ρονγκ αρχειολογεί στο παρόν προκειμένου να αναδείξει τις αρχέγονες ρίζες μιας κουλτούρας του φυσικού κόσμου η οποία μπορεί να αναστήσει μέσα σε ένα μεγάλο λαό τη χαμένη ή κλεμμένη του περηφάνια. Οι Κινέζοι, ισχυρίζεται, πρέπει να εγκαταλείψουν το τοτεμικό σύμβολο του Δράκοντα, που είναι μυθολογικό άλλωστε, και να υιοθετήσουν το αντίστοιχο του λύκου, του ζώου των μογγολικών στεπών. Σύμβολο παραδειγματικό γιατί είναι πραγματικό.

Τι σημαίνει αυτό; Ότι έχουμε άραγε μια αντανάκλαση της ανάμνησης του Τζένγκις Χαν; Ίσως. Και τότε, πού βρίσκεται η Δύση; Γιατί κυριάρχησε επί τόσα χρόνια; Ο Ρονγκ αναπτύσσει επί του προκειμένου ένα σκεπτικό που ακούγεται παράξενο στα αυτιά των Δυτικών: το αίμα του λύκου, λέει, θα πρέπει να ρέει μέσα στις φλέβες των αγγλοσαξονικών και των τευτονικών φυλών, κι αυτό εξηγεί και την ιστορική δυναμική τους. Συντηρητικό; Νεο-συντηρητικό; Ίσως λιγάκι φασιστικό, όπως έγραψε κάποιος γερμανός σινολόγος;

Είναι εύκολο να προβεί κανείς σε τέτοιους καταλογισμούς όταν αναφέρεται σε έργα δηλωμένων ευθέως προθέσεων. Εδώ όμως τα πράγματα δυσκολεύουν και τέτοιες κατηγορίες δεν ευσταθούν, αφού έχουμε να κάνουμε με ένα συγγραφέα που υπήρξε από τους πρωταγωνιστές της εξέγερσης στην πλατεία Τιεν-αν-μεν και φυλακίστηκε για 18 μήνες. Όσοι ισχυρίζονται ότι η γοητεία που άσκησε πάνω του η νομαδική ζωή αντιτίθεται στις διακηρυγμένες δημοκρατικές του πεποιθήσεις κάνουν ένα λάθος, το οποίο οφείλεται στην άγνοια και συχνά στην παρανόηση του κινεζικού ψυχισμού, των παραδόσεων και της ιστορίας της Ουράνιας Αυτοκρατορίας.

Ο συγγραφέας πιστεύει ότι οι δημοκρατικές αξίες πέρασαν στις Δυτικές κοινωνίες ως στοιχεία της νομαδικής τους παράδοσης που ενισχύθηκαν, ισχυροποιήθηκαν και κυριάρχησαν στον νεότερο πολιτισμό τους. Είναι η κινεζική εκδοχή, παράδοση τουλάχιστον για μας, αλλά θα έλεγα πως έχει τεράστιο ενδιαφέρον να την παρακολουθήσει κανείς, αν θέλει να καταλάβει τι συμβαίνει σήμερα στην Ασία. Από τα πρώτα οικολογικά κείμενα, του Χάξλεϊ, λόγου χάρη, έχουμε τη διαπίστωση ότι το

περιβαλλοντολογικό έγκλημα οφείλεται κυρίως στους αγρότες και τους κτηνοτρόφους (που στο Τοτέμ του λύκου τους αντιπροσωπεύουν οι Χαν). Το ανατρεπτικό στην περίπτωση είναι ότι ο Ρονγκ επεκτείνει αυτή την άποψη και την ανάγει στο επίπεδο της εθνικής ταυτότητας. Είναι μια προσέγγιση που θα μπορούσε να αποβεί επικίνδυνη και αδιανόητη για όποιον δεν έχει επισκεφθεί την Κίνα, όπου μπορεί να διαπιστώσει ιδίως όμμασι το μέγεθος της οικολογικής καταστροφής που έφεραν η μαζική καλλιέργεια και η βιομηχανία.

Αν έχουμε όμως λύκους, έχουμε και πρόβατα. Οι λύκοι, οι ελεύθεροι, οι ανεξάρτητοι και οι περήφανοι είναι οι Μογγόλοι. Τα πρόβατα είναι οι Κινέζοι. Οι φοβισμένοι, οι αδιάφοροι, αυτοί που δεν μπορούν να συγκροτηθούν σε κοινωνία με θεσμικά κατοχυρωμένη την ελευθερία, γι' αυτό και όταν βλέπουν τους λύκους να κατασπαράζουν ένα κοπάδι σκέφτονται πως δε συμβαίνει τίποτα, αφού εκείνοι δε βρίσκονται στη θέση των θυμάτων.

Σημαντικότερος Κινέζος πεζογράφος του 20ού αιώνα θεωρείται ο Μπα Τζιν αλλά το έργο που άφησε εποχή είναι το «Κάλεσμα στα όπλα» του Λου Χσουν, γραμμένο στη δεκαετία του '20, που δυστυχώς δεν έχει μεταφραστεί στη γλώσσα μας. Αποτελείται από δεκατέσσερα διηγήματα. Στον πρόλογό του ο συγγραφέας εξηγεί γιατί παράτησε την ιατρική και αφοσιώθηκε στο γράψιμο. Όταν, λέει, βρισκόταν για ιατρικές σπουδές στην Ιαπωνία, ένας από τους καθηγητές του τους έδειξε μια μέρα σε αναπαράσταση με την τεχνική του θεάτρου σκιών ένα περιστατικό που είχε συμβεί κατά τη διάρκεια του κινεζοϊαπωνικού πολέμου: Κάποιος Κινέζος πατριώτης, με τα χέρια δεμένα, οδηγείται από τα στρατεύματα του κατακτητή για δημόσια εκτέλεση σε κεντρική πλατεία. Οι Κινέζοι που παρακολουθούν τη σκηνή είναι απολύτως αδιάφοροι για τα τεκταινόμενα. Τότε ο Λου Χσουν αποφασίζει να εγκαταλείψει τις σπουδές του και αντί να θεραπεύει τις σωματικές ασθένειες να βοηθήσει στη θεραπεία των πνευματικών ασθενειών,

δηλαδή με την πένα του να συμβάλει στην αφύπνιση του κινεζικού λαού.

Ο Λου Χσουν, θεωρούμενος και γενάρχης της νεότερης κινεζικής λογοτεχνίας, ακολούθησε το παράδειγμα του Γκόγκολ. Υπήρξε το ιδεολογικό πρότυπο και για τον Ζιανγκ Ρονγκ αλλά το αφηγηματικό του αντίστοιχο ήταν ο Ήρεμος Ντον.

Είχαμε καιρό να δούμε σε ένα μυθιστόρημα τόσα ρομαντικά στοιχεία συσσωρευμένα στην αφήγηση. Η ζωή στις μογγολικές στέπες, το κυνήγι του λύκου, τα ήθη και τα έθιμα, η άγρια περηφάνια των ανθρώπων, η αμεσότητα της σχέσης τους με μια σκληρή αλλά καθαρή ζωή και μια αίσθηση του τραγικού, ειδικά όταν ο κεντρικός ήρωας διαπιστώνει ότι ο λύκος που προσπαθούσε να εξημερώσει είχε μεταβληθεί σε ένα πλάσμα το οποίο είχε χάσει τα στοιχεία της καθαρότητας του και το νέο του περιβάλλον τον είχε μεταβάλει σε κάτι άλλο. Δεν ήταν πια λύκος. Γι' αυτό και στο τέλος αντιλαμβάνεται πως είναι αναγκασμένος να τον σκοτώσει.

Πίσω από την αφήγηση, ωστόσο, υπάρχει η εικόνα της σύγχρονης Κίνας με όλα τα μεγάλα της προβλήματα. Διαβάζουμε συχνά αναλύσεις για την καταστροφή που έχει επιφέρει η άναρχη και εν πολλοίς αλόγιστη εκβιομηχάνιση της χώρας, η εγκατάλειψη της υπαίθρου, η συγκέντρωση του πληθυσμού στα μεγάλα αστικά κέντρα και η σχεδόν ανεπανόρθωτη οικολογική καταστροφή, όμως όλα τούτα καμιά μελέτη δεν είναι ικανή να μας τα δώσει με τη δύναμη και την πειθώ που διαθέτει ένας ικανός συγγραφέας. Οι Κινέζοι ακολουθούν σήμερα το πρότυπο των Δυτικών κοινωνιών, ότι αυτό που θέλουμε πρέπει να πάμε και να το πάρουμε – πολλές φορές με κάθε τίμημα. Το σημαντικό αυτό μυθιστόρημα μας μιλάει για τούτο ακριβώς το τίμημα. Κι ακόμη, για το θέμα του ιμπεριαλισμού όχι όμως ως ιδεολογία και πρακτική που εκφράζεται μέσω της εξωτερικής πολιτικής. Εδώ έχουμε έναν εσωτερικό ιμπεριαλισμό, έναν ιμπεριαλισμό των φυλών, ή σωστότερα της μιας φυλής, των Χαν συγκεκριμένα, οι οποίοι καταπιέζοντας μέσω της δύναμης που τους δίνει η κατοχή των μέ-

σων παραγωγής τις άλλες φυλές, αλλοιώνουν τη φυσιογνωμία της Κίνας.

Άλλες εποχές θα μας ήταν δύσκολο να φανταστούμε ότι ένα παρόμοιο βιβλίο θα μπορούσε να εκδοθεί στην Κίνα. Το γεγονός πως μεταφέρεται και στον κινηματογράφο, και μάλιστα ότι οι παραγωγοί στοχεύουν να είναι έτοιμη η ταινία για τους Θερινούς Ολυμπιακούς Αγώνες στο Πεκίνο σημαίνει πολλά. Ο Ζιανγκ Ρονγκ δήλωσε ότι πιστεύει πως στη Δύση οι αναγνώστες θα καταλάβουν καλύτερα το βιβλίο του από όσο στην Κίνα. Είναι μια δήλωση αλληγορική, θα έλεγε κανείς. Εκείνο που μπορούμε να πούμε με βεβαιότητα είναι πως οι αναγνώστες θα διαβάσουν ένα πρώτης τάξεως μυθιστόρημα για την απληστία, την ύβρη του ανθρώπου εναντίον της φύσης και το δράμα ενός πολιτισμού που βρίσκεται μετέωρος ανάμεσα στον σύγχρονο κόσμο και στις αλλοιωμένες του παραδόσεις.

ΑΝΑΣΤΑΣΗΣ ΒΙΣΤΩΝΙΤΗΣ

1

Οι Κουάν-ρονγκ ισχυρίζονταν ότι κατάγονταν από τα λευκά σκυλιά
και είχαν διαλέξει το σκύλο για τοτέμ τους.

Φαν Βεν-λαν, *Σύντομη επισκόπηση από τη γενική Ιστορία της Κίνας*

Ο Μου, βασιλιάς των Ζου, κήρυξε τον πόλεμο στους Κουάν-ρονγκ
και, αφού τους νίκησε, επέστρεψε στα εδάφη του φέρνοντας
ως τρόπαιο τέσσερις λύκους και τέσσερα λευκά ελάφια.

Βιβλίο των Χαν: Ιστορία των Ξιονγκ-νου

Μόλις ο Τσεν Ζεν κόλλησε το μάτι του στο καννοκιάλι, μέσα στην κρυ-
ψώνα που είχαν σκάψει στο χιόνι, αντίκρισε το ασθάλινο βλέμμα ενός
γκρίζου λύκου. Ανατρίχιασε αμέσως από τον τρόμο, λες κι εκείνα
τα μάτια είχαν τη δύναμη να διαπεράσουν την ψυχή του. Μόνο που
ο γερο-Μπίλτζι βρισκόταν πλάι του. Αυτή τη φορά ο Τσεν Ζεν δεν αι-
σθάνθηκε την ψυχή του να αφήνει το σώμα του, αλλά ο ιδρώτας έτρε-
χε ποτάμι από κάθε πόρο του κορμιού του. Ζούσε στα βοσκοτόπια
εδώ και δύο χρόνια, μα δεν είχε αποβάλει ακόμα το φόβο για τους
λύκους της Μογγολίας, ειδικά αν ήταν σε αγέλη. Βρισκόταν αντιμε-
τωπος μ' ένα μεγάλο κοπάδι, και μάλιστα ψηλά πάνω στα βουνά,
μακριά από τον καταυλισμό. Ο αχνός της ανάσας του έβγαине τρε-
μουλιαστός στον αέρα. Ούτε ο Τσεν ούτε ο Μπίλτζι είχαν όπλα – μια

καραμπίνα, ένα μαχαίρι, ένα λάσο, έστω τους μεταλλικούς αναβολείς. Είχαν μόνο δυο μπαστούνια, από αυτά που κρατούν οι βοσκοί, κι αν οι λύκοι τούς οσμίζονταν, η ουράνια ταφή* τους δε θα αργούσε πολύ.

Ο Τσεν βαριανάσανε φοβισμένος και γύρισε να κοιτάξει τον γερο-Μπιλτζι που παρακολουθούσε τους λύκους με το καννοκιάλι του. «Χρειάζεσαι περισσότερο θάρρος», είπε μαλακά ο γέρος. «Μοιάζεις με πρόβατο. Έχεις το φόβο του λύκου στο αίμα σου. Έτσι εξηγείται γιατί εσείς οι Κινέζοι δεν έχετε κερδίσει καμία μάχη εδώ έξω». Σαν είδε πως δεν έπαιρνε απάντηση, έσκυψε κοντά του και ψιθύρισε: «Πρέπει να κρατήσεις την ψυχραιμία σου. Αρκεί μία λάθος κίνηση και τελειώσαμε».

Ο Τσεν έγενεψε καταφατικά, πήρε μια χούφτα χιόνι και την έσφιξε τόσο, ώσπου έγινε μια παγωμένη μπάλα.

Ένα κοπάδι γαζέλες έβοσκε σε μια κοντινή πλαγιά, μην έχοντας αντιληφθεί την αγέλη που έσφιγγε τον κλοιό γύρω του. Οι λύκοι είχαν πλησιάσει πάρα πολύ στην κοιλότητα που είχαν σκάψει οι δυο άνδρες στο χιόνι. Μην τολμώντας να κουνηθεί, ο Τσεν Ζεν πέτρωσε στη θέση του, σαν άγαλμα από πάγο.

Ήταν η δεύτερη συνάντησή του με αγέλη λύκων από τότε που είχε έρθει στα βοσκοτόπια. Θυμήθηκε την πρώτη κι ο φόβος άρχισε να τον πλημμυρίζει ξανά.

Πριν από δυο χρόνια, στα τέλη Νοεμβρίου, είχε φτάσει εκεί από το Πεκίνο για να ενωθεί με μια ταξιαρχία παραγωγής. Το χιόνι σκέπαζε τα λιβάδια ως εκεί όπου έφτανε το μάτι. Το Ολόν Μπουλάνγκ βρίσκεται στα νοτιοανατολικά των μεγάλων ορέων Ζινγκ'αν, ακριβώς βόρεια του Πεκίνου, και συνορεύει με την Εξωτερική Μογγολία.

* Πρακτική ταφής συνηθισμένη στους βουδιστές: σύμφωνα με τη μετεμψύχωση, μετά το θάνατο το σώμα είναι πλέον άδειο· επομένως, δε χρειάζεται ταφή. Έτσι, το κόβουν σε κομμάτια και το αφήνουν σε απόκρημνες βουνοπλαγιές για να το φάνε τα όρνεα. [Σ.τ.Μ.]

Ιστορικά αποτελούσε το νότιο πέρασμα ανάμεσα στη Μαντζουρία και στις μογγολικές στέπες και, κατά συνέπεια, πεδίο μάχης ανάμεσα σε πολλούς λαούς και νομαδικές φυλές, αλλά και μια περιοχή για την κυριαρχία της οποίας η πάλη ανάμεσα σε νομάδες και αγρότες φαινόταν παντού.

Στους σπουδαστές από το Πεκίνο –τη «μορφωμένη νεολαία» όπως τους αποκαλούσαν– δεν είχαν δώσει ακόμα γιούρτα*· έτσι, ο Τσεν έμενε με τον γερο-Μπίλτζι και την οικογένειά του και είχε αναλάβει καθήκοντα βοσκού. Μια μέρα, μόλις ένα μήνα μετά την άφιξή του, τον έστειλαν με τον Μπίλτζι στην περιφερειακή διοίκηση, σε απόσταση περίπου ογδόντα λι**, να φέρουν υλικό για μελέτη και να κάνουν τα αναγκαία ψώνια. Λίγο πριν πάρουν το δρόμο της επιστροφής, κάλεσαν εκτάκτως τον Μπίλτζι σε μια συνέλευση της επαναστατικής επιτροπής. Και καθώς το υλικό έπρεπε να παραδοθεί χωρίς καθυστέρηση, είπαν στον Τσεν να επιστρέψει μόνος του.

Φεύγοντας, ο Μπίλτζι πήρε το άλογο του Τσεν και του έδωσε το δικό του: ένα μεγάλο μαύρο και γρήγορο άτι, που ήξερε καλά το δρόμο του γυρισμού. Τον συμβούλευσε να μην κόψει δρόμο από πουθενά και να ακολουθήσει τη διαδρομή που έκαναν τα κάρα. Κάθε είκοσι ή τριάντα λι υπήρχε και μία γιούρτα· οπότε, θα επέστρεφε δίχως προβλήματα.

Ο Τσεν καβαλίκηψε και ξεκίνησε. Αμέσως ένιωσε τη δύναμη του μογγολικού αλόγου και θέλησε να καλπάσει σαν τον άνεμο. Όταν έφτασε σε μια ράχη απ' όπου φαινόταν η κορυφή Τσάγκανουλ και ο καταυλισμός της ταξιαρχίας, ξέχασε τη συμβουλή του Μπίλτζι. Βγήκε από το δρόμο που φιδούριζε στο βουνό, μεγαλώνοντας την απόσταση κατά είκοσι ή τριάντα λι, για να κάνει μια παράκαμψη που έβγαζε κατευθείαν στον καταυλισμό.

Η θερμοκρασία είχε αρχίσει να πέφτει και στα μισά του δρόμου

* Παραδοσιακή στρογγυλή μογγολική σκηνή. (Σ.τ.Μ.)

** Κινεζική μονάδα μέτρησης που ισοδυναμεί με 500 μέτρα. (Σ.τ.Μ.)

ο ψυχρός ήλιος πήρε να τρέμει, προτού αποσυρθεί στον ορίζοντα και χαθεί από τα μάτια του Τσεν. Παγερός αέρας σηκώθηκε. Σε κάθε του κίνηση, ο νέος ένιωθε να τρίζει το δερμάτινο μπουφάν του, που είχε γίνει άκαμπτο από τον πάγο. Στο τρίχωμα του αλόγου, ο ιδρώτας είχε γίνει μια παγωμένη κρούστα, ενώ ένα συμπαγές στρώμα χιονιού δυσκόλευε την κίνησή του. Βρισκόταν μέσα στην ερημιά, μακριά από κάθε σημείο ζωής. Οι κυματιστοί λόφοι απλώνονταν ως το βάθος του ορίζοντα: ούτε ένα ίχνος καπνού δε φαινόταν. Το άλογο συνέχισε τον καλπασμό του· ο Τσεν χαλάρωσε τα γκέμια και το άφησε να ορίσει την ταχύτητα και την κατεύθυνση. Άξαφνα, χωρίς ιδιαίτερο λόγο, τα νεύρα του τσιτώθηκαν. Αναρίγησε και φοβήθηκε ότι το άλογο θα έχανε το δρόμο, ο καιρός θα χειροτέρευε, θα τον έπιανε χιονοθύελλα και θα πέθαινε από το κρύο στα παγωμένα βοσκοτόπια. Το μόνο που ξέχασε ήταν οι λύκοι.

Καθώς πλησίαζαν σ' ένα φαράγγι, το άλογο κοκάλωσε και στράφηκε προς ένα σημείο της ρεματιάς. Σήκωσε το κεφάλι και ρουθούνισε, χάνοντας το ρυθμό του. Ο Τσεν Ζεν, που δεν είχε ξαναβρεθεί τόσο βαθιά στα χιονισμένα βοσκοτόπια με άλογο, δεν ήξερε ποιος κίνδυνος караδοκούσε. Το ζώο όμως έδειχνε ταραγμένο, είχε γουρλώσει τα μάτια του από την ανησυχία και από τα ρουθούνια του κόντευαν να βγουν σπίθες. Γύρισε κι έκανε να απομακρυνθεί. Ο Τσεν Ζεν δεν κατάλαβε τη διαίσθηση του αλόγου και τράβηξε γερά τα γκέμια για να το αναγκάσει να συνεχίσει τον τριποδισμό. Το βήμα του ζώου γινόταν ολοένα πιο ασταθές και ακανόνιστο, κάτι ανάμεσα σε περπάτημα, τριποδισμό και τίναγμα, λες και από στιγμή σε στιγμή θα αφηνιαζε. Ο Τσεν τράβηξε γερά τα γκέμια.

Απογοητευμένο, θαρρείς, επειδή οι προειδοποιήσεις του δεν εισακούγονταν, το άλογο έστρεψε το κεφάλι και δάγκωσε μαλακά την τσόχινη μπότα του αναβάτη του. Εκείνη τη στιγμή ο Τσεν Ζεν διάβασε το φόβο στα μάτια του και διαισθάνθηκε τον κίνδυνο που είχαν μπροστά τους. Μα ήταν αργά· το άλογο, με τρεμάμενα πόδια, τον είχε μεταφέρει στο άνοιγμα μιας ζοφερής ρεματιάς.

Ο Τσεν γύρισε να κοιτάξει και τρόμαξε τόσο, ώστε παραλίγο να πέσει από τη σέλα. Στη χιονισμένη πλαγιά, γύρω στα πενήντα μέτρα μακριά, υπήρχε μια αγέλη λύκων, με χρυσαφένιο τρίχωμα και δολοφονική ματιά. Άλλα ζώα τον κοίταζαν κατάματα και άλλα λοξά· το βλέμμα τους τον τρυπούσε σαν σαΐτα. Οι λύκοι που στέκονταν πιο κοντά του ήταν οι μεγαλύτεροι. Είχαν το μέγεθος λεοπάρδαλης, διπλάσιοι απ' όσους είχε δει στον ζωολογικό κήπο του Πεκίνου· εκείνοι ήταν μισοί σε ύψος και μήκος. Περίπου μια ντουζίνα από τους πιο μεγαλόσωμους κάθονταν στο χιόνι, μα αμέσως σηκώθηκαν και τέντωσαν την ουρά τους σαν σπαθί που λαχταρά να βγει από το θηκάρι, σαν βέλος σε τεντωμένη χορδή. Είχαν πάρει θέση για επίθεση. Ο αρχηγός της αγέλης έστεκε περικυκλωμένος από τους άλλους λύκους. Γκρίζος, μα ο λαιμός, το στέρνο και η κοιλιά του ήταν τόσο άσπρα, ώστε γυάλιζαν σαν λευκόχρυσος. Η αγέλη αριθμούσε είκοσι με τριάντα ζώα.

Αργότερα, όταν ο Τσεν έλεγε τα καθέκαστα στον Μπίλτζι, ο ηλικιωμένος σκούπισε το κάθιδρο μέτωπό του με την παλάμη του και είπε: «Πρέπει να έκαναν συμβούλιο. Ο αρχηγός της αγέλης μάλλον μοίραζε τα καθήκοντα για την επίθεση σ' ένα κοπάδι άλογα, στην άλλη πλευρά του λόφου. Θα καταλάβαινες την τύχη σου αν ήξερες ότι όταν το τρίχωμά τους γυαλίζει, δεν πεινάνε».

Ωστόσο, το μυαλό του Τσεν είχε αδειάσει εντελώς μόλις τους είδε. Το τελευταίο που θυμόταν ήταν ένας ελαφρύς, μεταλλικός ήχος ο οποίος ανέβηκε στο κεφάλι του, όμοιος μ' εκείνον που ακούγεται όταν πέφτει ένα ασημένιο νόμισμα. Πρέπει να ήταν το τίναγμα που έκανε η ψυχή του καθώς έβγαινε από το σώμα του. Ένωσε τη ζωή του να σταματά για ένα λεπτό, ίσως και περισσότερο.

Πολύ αργότερα, όποτε αναθυμόταν τη συνάντηση με την αγέλη των λύκων, ευχαριστούσε σιωπηρά τον πάπα Μπίλτζι* και το μαύ-

* Ο Τσεν Ζεν αποκαλεί τον Μπίλτζι «πάπα» (μπαμπά) όχι λόγω κάποιας συγγένειας αλλά ως ένδειξη σεβασμού. [Σ.τ.Μ.]

ρο άτι του. Ο μόνος λόγος για τον οποίο δεν είχε πέσει από τη ράχη του αλόγου ήταν επειδή το ζώο είχε ζήσει όλη του τη ζωή κοντά στους λύκους, είχε δοκιμαστεί στη μάχη και το θεωρούσαν τέλειο για κυνήγι. Την κρίσιμη στιγμή, όταν οι ζωές τους κρέμονταν από μια κλωστή, στάθηκε εξαιρετικά ψύχραιμο. Κάνοντας σαν να μην είχε δει την αγέλη ή σαν να μην είχε την παραμικρή πρόθεση να διακόψει το συμβούλιο των λύκων, προχώρησε με τον χαλαρό ρυθμό ενός αδιάφορου περαστικού. Με όλο το κουράγιο του και προσπαθώντας να μην κάνει λάθος κίνηση, δεν πάσχισε να ανοίξει δρόμο, ούτε βάλθηκε να καλπάζει πανικόβλητο. Αντίθετα, μετέφερε τον καρβάρη του με σταθερό βηματισμό, επιτρέποντας έτσι στον Τσεν να μη γείρει και χάσει την ισορροπία του.

Ίσως το εξαιρετικό θάρρος του αλόγου να έφερε πίσω τη φευγάτη ψυχή του Τσεν, μα όταν το πνεύμα του, που για μια στιγμή είχε μένει να αιωρείται στον παγωμένο αέρα, επέστρεψε στο σώμα του, ένιωσε να ξαναγεννιέται κι έμεινε εξαιρετικά ψύχραιμος.

Κάθισε καλά στη σέλα και, παίρνοντας παράδειγμα από το άλογο, έκανε σαν να μην είχε δει την αγέλη, μολοντί πού και πού έριχνε κλεφτές ματιές. Ήξερε πολύ καλά πόσο γρήγορα τρέχουν οι λύκοι στα βοσκοτόπια της Μογγολίας. Λίγα δευτερόλεπτα θα αρκούσαν για να καλύψουν την απόσταση. Ήξερε ότι δεν έπρεπε σε καμία περίπτωση να δείξει φόβο· ήταν ο μόνος τρόπος να γλιτώσει την επίθεση από τους κύριους των βοσκοτόπων.

Ο αρχηγός της αγέλης κάρφωσε το βλέμμα στο λόφο πίσω του. Τα υπόλοιπα μέλη έστρεψαν τα τεντωμένα αυτιά τους προς το ίδιο σημείο, σαν ραντάρ που εντοπίζει το στόχο. Έμειναν σιωπηλά και περιμέναν οδηγίες, ενώ ο άοπλος άνδρας και το άλογό του περνούσαν καμαρωτοί από μπροστά τους. Ο αρχηγός της αγέλης και οι ακόλουθοί του δεν καταλάβαιναν τι ακριβώς συνέβαινε.

Το ηλιοβασίλεμα έσβηνε σιγά σιγά καθώς άνθρωπος και άλογο απομακρύνονταν όλο και περισσότερο. Τα επόμενα βήματα ήταν το μακρύτερο ταξίδι στη ζωή του Τσεν Ζεν. Σύντομα συνειδητοποίησε

ότι ένας λύκος ανέβαινε τρέχοντας τη χιονισμένη πλαγιά πίσω του. Κατάλαβε ότι ήταν ανιχνευτής σταλμένος από τον αρχηγό της αγέλης για να δει αν παραμόνευαν ομάδες κυνηγών. Ένωσε την ψυχή του που λαχταρούσε να πετάξει πάλι.

Και το άλογο έδειχνε ανήσυχο· τα πόδια του Τσεν και τα λαγόνια του ζώου έτρεμαν. Το άτι έστρεψε τ' αυτιά του προς τα πίσω, παρακολουθώντας νευρικά τις κινήσεις του λύκου-ανιχνευτή. Ο Τσεν φαντάστηκε τον εαυτό του στα σαγόνια ενός τεράστιου λύκου, με δόντια κοφτερά σαν ξυράφι. Μόλις έφτανε στη μέση, το στόμα θα έκλεινε. Το άλογο βάλθηκε να μαζεύει τη δύναμή του στα πίσω πόδια κι ετοιμάστηκε για μια μάχη μέχρι θανάτου. Μα το φορτίο στη ράχη του το έφερνε σε μειονεκτική θέση.

Άξαφνα, ο Τσεν Ζεν, σαν βοσκός που υποτίθεται ότι ήταν, προσευχήθηκε στον Τένγκερ, τον ουρανό των Μογγόλων: *Πάνσοφε και παντοδύναμε ουρανό Τένγκερ, άπλωσε το χέρι σου σ' εμένα*. Έπειτα κάλεσε τον πάπα Μπίλτζι μέσα από τα δόντια του. Στη μογγολική γλώσσα Μπίλτζι σημαίνει «σοφός». Μακάρι να μπορούσε ο γέρος να στείλει με κάποιο τρόπο τις γνώσεις του στο μυαλό του Τσεν! Μα καμιά ηχώ δεν τάραξε τη σιωπή του Ολόν Μπουλάνγκ. Απελπισμένος, ο Τσεν σήκωσε τα μάτια του, θέλοντας το τελευταίο πράγμα που θα έβλεπε στη ζωή του να είναι η παγωμένη ομορφιά του γαλάζιου ουρανού.

Και τότε, κάτι που είχε πει ο Μπίλτζι έπεσε από τον ουρανό και αντήχησε στ' αυτιά του σαν βροντή: οι λύκοι φοβούνται τις καραμπίνες, τη λαβή του λάσου, γενικά ό,τι είναι φτιαγμένο από μέταλλο. Ο Τσεν δεν είχε καραμπίνα ούτε λάσο. Να μην είχε τίποτα μεταλλικό; Ξάφνου, η καρδιά του ζεστάθηκε. Ναι! Πατούσε σε δυο μεγάλους μεταλλικούς αναβολείς. Το πόδι του τινάχτηκε με ενθουσιασμό.

Ο πάπα Μπίλτζι του είχε δανείσει το άλογό του, μα όχι και τη σέλα. Δεν ήταν να απορεί επειδή ο ηλικιωμένος είχε διαλέξει για τον Τσεν τους μεγαλύτερους αναβολείς που είχε βρει: σαν να ήξερε ότι κάποτε θα του έσωζαν τη ζωή. Όταν άρχιζε να μαθαίνει ιππασία, ο

γέρος είχε πει ότι με τους μικρούς αναβολείς είναι πιο δύσκολο να μείνεις στη σέλα, κι αν το άλογο σηκωθεί στα πίσω του πόδια, το πόδι σου μπορεί να πιαστεί και το άλογο να αρχίσει να σε σέρνει, προκαλώντας σου σοβαρό τραυματισμό, ακόμα και θάνατο. Αυτοί οι αναβολείς, με το μεγάλο άνοιγμα και τη στρογγυλή βάση, ήταν διπλάσιοι από τους συνηθισμένους, με το μικρό στόμιο και την ίσια βάση, αλλά και αρκετά βαρύτεροι.

Η αγέλη περίμενε τον ανιχνευτή· άλογο και αναβάτης βρίσκονταν απέναντί τους. Ο Τσεν έβγαλε γρήγορα τα πόδια του από τους αναβολείς, έσκυψε και τους τράβηξε από τα δερμάτινα λουριά. Κρατώντας έναν σε κάθε χέρι και μαζεύοντας όλη του τη δύναμη, στράφηκε προς τα πίσω, έβγαλε ένα βρυχηθμό, έφερε τους αναβολείς μπροστά στο στέρνο του και βάλθηκε να τους χτυπά.

Κλανγκ, κλανγκ...

Ο θόρυβος αντήχησε στην κοιλάδα σαν το σφυρί πάνω στο αμόνι, κομμάτισε τη σιγαλιά του βοσκότοπου, τρύπησε τ' αυτιά κι έκαμψε το κουράγιο των λύκων σαν κοφτερό σπαθί. Οι μεταλλικοί θόρυβοι τρομάζουν τους λύκους περισσότερο και από τους κεραυνούς· ο ήχος τους τους αλαφιάζει περισσότερο ακόμα και από το κλείσιμο της παγίδας του κυνηγού.

Οι λύκοι άρχισαν να τρέμουν, μόλις οι πρώτες κλαγγές από τους αναβολείς του Τσεν αντήκησαν στον αέρα. Το επόμενο κύμα τούς έτρεψε σε φυγή· ακολουθώντας τον αρχηγό της αγέλης, ξεχύθηκαν στα βουνά σαν χρυσαφιά καταιγίδα, με τα αυτιά κολλημένα στο κεφάλι και το σβέρκο βαθιά χωμένο μέσα στους ώμους. Ακόμα και ο ανιχνευτής παράτησε το πόστο του κι έτρεξε να σωθεί μαζί με την υπόλοιπη αγέλη.

Ο Τσεν Ζεν δεν πίστευε στα μάτια του, όταν είδε τους λύκους να τρομάζουν από δυο μεταλλικούς αναβολείς. Καθώς το κουράγιο του επέστρεφε σιγά σιγά, ξαναχτύπησε άγρια τους αναβολείς και μετά βάλθηκε να ανεμίζει τα χέρια του στον αέρα όπως οι βοσκοί και να φωνάζει: «Τρέξτε! Τρέξτε! Ο τόπος είναι γεμάτος λύκους!»

Ο Τσεν δεν κάθισε να σκεφτεί αν οι λύκοι καταλάβαιναν τους ήχους της μογγολικής γλώσσας ή αν ήξεραν τι σημαίνουν οι ανθρώπινες χειρονομίες. Ίσως όμως η αγέλη είχε τρομάξει και είχε σκορπίσει επειδή πίστεψε ότι είχε πέσει σε παγίδα κυνηγών.

Οι λύκοι εξαφανίστηκαν με τάξη, διατηρώντας την οργάνωση της μονάδας και το σχηματισμό της αγέλης: τα πιο άγρια μέλη χρησιμεύουν ως εμπροσθοφυλακή, με τον αρχηγό της αγέλης επικεφαλής, ενώ οι μεγαλύτεροι ακολουθούν, εμποδίζοντας τους πιο αδύναμους να σκορπίσουν πανικόβλητοι. Ποτέ δεν επικρατεί η σύγχυση που παρατηρείται ανάμεσα σε πουλιά ή σε άλλα άγρια ζώα που προσπαθούν να το σκάσουν. Ο Τσεν είχε σαστίσει από το θέαμα.

Μέσα σε λίγα δευτερόλεπτα, η αγέλη εξαφανίστηκε δίχως να αφήσει ίχνος· στη ρεματιά δεν έμεινε τίποτ' άλλο εκτός από τις νιφάδες που χόρευαν στον άνεμο.

Είχε πέσει η νύχτα. Μόλις ο Τσεν πέρασε τα πόδια του στους αναβολείς, το άλογο έφυγε καλπάζοντας σαν σφαίρα προς τον κοντινότερο καταυλισμό. Ο τσουχτερός αέρας έμπαινε από το γιακά και τα μανίκια του Τσεν, παγώνοντας τον κρύο ιδρώτα που είχε λούσει το κορμί του.

Έχοντας γλιτώσει από τα δόντια των λύκων, άρχισε να τιμά τον Τένγκερ, όπως οι Μογγόλοι που τον φιλοξενούσαν. Επίσης, ανέπτυξε μια στάση φόβου, σεβασμού και λατρείας για το λύκο της Μογγολίας. Αυτά τα ζώα είχαν αγγίξει την ψυχή του. Ασκούσαν πάνω του μια δυνατή και πρωτόγνωρη έλξη.

Ο Τσεν δεν ξανάδε αγέλη λύκων τα επόμενα δύο χρόνια. Την ημέρα φρόντιζε τα πρόβατά του και κάπου κάπου έβλεπε κάποιο μοναχικό λύκο, μακριά όμως. Ακόμα και όταν απομακρυνόταν από τον καταυλισμό, ποτέ δεν αντίκρισε πάνω από τέσσερις ή πέντε μαζεμένους. Ωστόσο, συχνά έβρισκε απομεινάρια από πρόβατα, βόδια ή άλογα που είχαν σκοτώσει οι λύκοι, μεμονωμένα ή σε αγέλες: ένα ή δυο πρόβατα, δυο ή τρεις αγελάδες ή τρία με τέσσερα άλογα. Άλλες φορές όμως τα κουφάρια κείτονταν σκορπισμένα σε μια ευρύ-

τερη περιοχή. Όταν άφηνε τον καταυλισμό για να επισκεφθεί τους άλλους σπουδαστές, συχνά έβλεπε δέρματα λύκων κρεμασμένα σε παλούκια, σαν σημαίες που ανεμίζουν.

Ο Μπίλτζι ήταν ξαπλωμένος στο κοίλωμα που είχαν σκάψει στο χιόνι, ακίνητος και με το βλέμμα καρφωμένο στις γαζέλες που έβοσκαν στην πλαγιά· η αγέλη των λύκων πλησίαζε ολοένα και περισσότερο. «Κράτα την ψυχραιμία σου», ψιθύρισε στον Τσεν Ζεν. «Το μεγαλύτερο προτέρημα κάθε κυνηγού είναι η υπομονή».

Με τον Μπίλτζι δίπλα του ένιωθε ασφάλεια και σιγουριά. Ο Τσεν έτριψε τα μάτια του για να διώξει τη θολούρα και του έκανε ένα ανεπαίσθητο νεύμα, προτού σηκώσει ξανά το καννοκιάλι για να κοιτάξει τις γαζέλες και τους λύκους. Η αγέλη δεν είχε κάνει την κίνησή της ακόμα.

Από την προηγούμενη συνάντησή του με τους λύκους, ο Τσεν Ζεν είχε καταλάβει ότι οι νομάδες κάτοικοι των βοσκότοπων δεν ήταν ποτέ απόλυτα προστατευμένοι από αυτά τα ζώα. Σχεδόν κάθε βράδυ έβλεπε τις τρομακτικές σιλουέτες τους, ειδικά το χειμώνα: πήγαιναν δυο ή τρεις μαζί, κάποτε και πέντε ή έξι. Μερικές φορές έβλεπε και γύρω στα είκοσι πράσινα μάτια να λάμπουν στο σκοτάδι και να γυροφέρνουν στα χωράφια όπου έβοσκαν τα ζώα, εκατό μέτρα μακριά. Μια νύχτα, ο Τσεν Ζεν και η νύφη του Μπίλτζι, η Γκάσμαϊ, πήραν το φακό και μέτρησαν είκοσι πέντε λύκους.

Οι νομάδες, όπως και οι αντάρτες, ζουν απλή ζωή. Το χειμώνα μαντρώνουν τα πρόβατα σε ημικύκλια που φτιάχνουν με τα κάρα τους και με αυτοσχέδιους φράχτες, όπου κρεμούν τσόχινα υφάσματα για να τα προστατεύουν από τον άνεμο, αλλά δεν αρκούν για να συγκρατήσουν τους λύκους. Τα μεγάλα ανοίγματα στη νότια πλευρά τα φυλούν οι σκύλοι και οι γυναίκες που έχουν βάρδια. Μερικές φορές οι λύκοι μπαίνουν στα μαντριά και μάχονται με τους σκύλους. Ο γδούπος από τα κορμιά τους που πέφτουν στις γιούρτες ξυπνά όσους

κοιμούνται. Είχε συμβεί δυο φορές στον Τσεν Ζεν και το μόνο που εμπόδισε το λύκο να προσγειωθεί πλάι του στο κρεβάτι ήταν ο τσόχινος τοίχος. Συχνά, νομάδες και λύκους χωρίζουν ένα με δυο χαλιά μόνο. Τη νύχτα, όταν οι λύκοι βγαίνουν για κυνήγι, ο Τσεν κοιμόταν ελαφρά. Είχε πει στην Γκάσμαϊ να τον ξυπνήσει, αν έμπαινε λύκος στο μαντρί την ώρα που φυλούσε σκοπιά εκείνη, διαβεβαιώνοντάς την ότι θα τη βοηθούσε να τον διώξουν· στην ανάγκη, θα τον πολέμουσε με τα ίδια του τα χέρια. Ο Μπίλτζι χάιδευε το γενάκι του, χαμογελούσε κι έλεγε ότι πρώτη φορά έβλεπε Κινέζο να δείχνει τέτοιο ενδιαφέρον για τους λύκους. Έδειχνε ευχαριστημένος με τον ασυνήθιστο ενθουσιασμό του σπουδαστή από το Πεκίνο.

Μια χιονισμένη νύχτα, τον πρώτο χειμώνα που πέρασε με τους νομάδες, ο Τσεν, με το φακό στο χέρι, έγινε μάρτυρας εκ του σύνεγγυς μιας μάχης ανάμεσα σ' ένα λύκο, ένα σκύλο και μια γυναίκα.

«Τσεντσέν! Τσεντσέν!»

Τον ξύπνησαν οι απεγνωσμένες κραυγές της Γκάσμαϊ και το άγριο γάβγισμα των σκύλων. Έβαλε τις τσόχινες μπότες του, τυλίχτηκε στο παλτό του και βγήκε από τη γιούρτα με τρεμάμενα πόδια. Κρατούσε το φακό και το μπαστούνι του. Η ακτίνα του φακού έκοψε στα δύο το σκοτάδι και φώτισε την Γκάσμαϊ, η οποία κρατούσε την ουρά ενός λύκου που το μήκος του έφτανε το ύψος ενός ενηλίκου. Η κοπέλα προσπαθούσε να τον απομακρύνει από τα πρόβατα, που είχαν κολλήσει το ένα πλάι στο άλλο. Ο λύκος επιχειρούσε απεγνωσμένα να στρέψει τα δόντια του πάνω της. Εν τω μεταξύ, τα χαζά, χοντρά πρόβατα –τρομαγμένα από το λύκο, κόντευαν να παγώσουν από το κρύο– είχαν σμίξει και πισωπατούσαν κατά το φράχτη. Ήταν τόσο κοντά το ένα με το άλλο, ώστε οι νιφάδες του χιονιού που έπεφταν ανάμεσά τους γίνονταν αχνός. Το μισό κορμί του λύκου είχε ακινητοποιηθεί. Το μόνο που μπορούσε να κάνει ήταν να χτυπά τα πέλματά του στο χιόνι και να δείχνει τα δόντια του στα πρόβατα, ενώ ήταν μπλεγμένος σε μια δύσκολη μάχη με την Γκάσμαϊ. Ο Τσεν Ζεν πλησίασε για να βοηθήσει, μα δεν ήξερε τι να κάνει. Τα δυο σκυλιά

της Γκάσμαϊ είχαν περικυκλωθεί από τα πρόβατα, που δεν έλεγαν να αραιώσουν. Μην μπορώντας να φτάσουν το λύκο, περιορίζονταν να γαβγίζουν σαν τρελά. Την ίδια ώρα, τα κυνηγόσκυλα του Μπίλτζι μαζί με τα σκυλιά των γειτόνων βρίσκονταν στο ανατολικό τμήμα του μαντριού και πολεμούσαν με άλλους λύκους. Τα γαβγίσματα, τα ουρλιαχτά και οι σπαρακτικές κραυγές των σκύλων έσειαν ουρανό και γη. Ο Τσεν ήθελε να βοηθήσει την Γκάσμαϊ, μα τα γόνατά του έτρεμαν και δεν μπορούσε να κάνει βήμα. Η επιθυμία του να αγγίξει ένα ζωντανό λύκο είχε εξαφανιστεί και τη θέση της είχε πάρει ένας φόβος που τον παρέλυε.

Η Γκάσμαϊ φώναξε: «Μείνε εκεί που είσαι! Μην πλησιάζεις! Ο λύκος θα σε δαγκώσει! Προσπάθησε να σηρώξεις τα πρόβατα για να βγουν τα σκυλιά!»

Η Γκάσμαϊ τραβούσε την ουρά του λύκου με τόση μανία, ώστε κόντευε να πέσει ανάσκελα. Το μέτωπό της είχε γίνει μούσκεμα στον ιδρώτα. Ο λύκος πονούσε τόσο από το τράβηγμα της ουράς του όσο και επειδή ρουφούσε τον κρύο αέρα από το ματωμένο του στόμα, προσπαθώντας απελπισμένα να στραφεί και να ξεσκίσει με τα δόντια του τον άνθρωπο που τον βασάνιζε. Βλέποντας ότι δεν πετύχαινε τίποτα τραβώντας την Γκάσμαϊ προς τα εμπρός, ο λύκος άξαφνα πωσπάτησε, γύρισε και στράφηκε προς την κοπέλα με τα δόντια γυμνωμένα. Ακούστηκε ο ήχος του υφάσματος που σκίζεται και το κάτω μέρος του παλτού της κουρελιάστηκε. Στα σκιστά της μάτια άστραψε μια λάμψη αιλουροειδούς: αρνούμενη να αφήσει την ουρά του λύκου, έκανε ένα άλμα προς τα πίσω, τράβηξε πιο δυνατά το ζώο και βάλθηκε να το σέρνει προς τα σκυλιά.

Πανικόβλητος, ο Τσεν σήκωσε το φακό του και φώτισε την Γκάσμαϊ και το λύκο, για να βλέπει καλύτερα η κοπέλα και να μην τη δαγκώσει το ζώο. Ύστερα άρχισε να χτυπά τα πρόβατα με το μπαστούνι του. Στο κοπάδι επικράτησε πανικός. Τα πρόβατα είχαν φοβηθεί από το λύκο και τώρα στριμώχνονταν επειδή τα τρώμαζε το φως που έπεφτε πάνω τους. Ο Τσεν δεν κατάφερε να τα ξεκουνή-

σει. Σαν να μην έφτανε αυτό, είδε ότι η Γκάσμαϊ έχανε τη μάχη με το λύκο, που είχε αρχίσει να την τραβάει μπροστά.

«Μαμά! Μαμά!» Οι τρομαγμένες κραυγές ενός παιδιού έσκισαν τον αέρα.

Ο Μπαγιάρ, ο εννιάχρονος γιος της Γκάσμαϊ, βγήκε τρέχοντας από τη γιούρτα. Μόλις είδε τι συνέβαινε, οι κραυγές του άλλαξαν. Έτρεξε κατευθείαν στη μητέρα του και, σαν αθλητής, πήδηξε πάνω από τα πρόβατα, προσγειώθηκε δίπλα της και αμέσως άρπαξε την ουρά του λύκου.

«Πιάσ' τον από το πόδι!» φώναξε εκείνη.

Ο Μπαγιάρ άφησε την ουρά κι έπιασε ένα από τα πίσω πόδια του λύκου. Βάλθηκε να τον τραβάει με όλη του τη δύναμη προς τα πίσω, μέχρι που οι δυο τους κατάφεραν να τον σταματήσουν εντελώς. Μάνα και γιος κρατούσαν γερά για να σιγουρευτούν ότι ο μεγαλόσωμος λύκος δε θα κατάφερνε να διώξει τα πρόβατα από τον σκεπασμένο με τσόχα φράχτη.

Ο Μπίλτζι έφτασε στο κοπάδι και άρχισε να σπρώχνει τα πρόβατα, ενώ φώναζε το σκύλο του: «Μπαρ! Μπαρ!» Στα μογγολικά Μπαρ σημαίνει «τίγρης»· ο Μπίλτζι είχε το μεγαλύτερο και αγριότερο μαντρόσκυλο του καταυλισμού. Μπορεί να υστερούσε σε μήκος από τους μεγαλόσωμους λύκους, ήταν όμως πιο ψηλός και πλατύστερνος από κάθε άλλο ζώο, χάρη στην εν μέρει θιβετιανή καταγωγή του. Με το πρώτο κάλεσμα του Μπίλτζι, άφησε τη μάχη έξω από το μαντρί και έτρεξε στο πλευρό του αφέντη του. Από το στόμα του αναδινόταν η βαριά μυρωδιά του αίματος. Ο Μπίλτζι πήρε το φακό από τα χέρια του Τσεν Ζεν και έστρεψε το φως στο λύκο που είχε παγιδευτεί ανάμεσα στο κοπάδι με τα πρόβατα. Ο Μπαρ έδωσε ένα σάλτο πάνω από τα πρόβατα, πατώντας στις ράχες τους, ύστερα έσκυψε το κεφάλι μανιασμένος και όρμησε στο λύκο.

«Σπρώξε τα πρόβατα κατά το λύκο», φώναξε ο Μπίλτζι. «Θα τον κυκλώσουμε για να μην μπορεί να φύγει». Έπιασε από το χέρι τον Τσεν Ζεν και μαζί κατεύθυναν τα πρόβατα προς το λύκο και την Γκάσμαϊ.

Επιτέλους, ο Μπαρ, με τη μουσούδα του πασαλειμμένη αίματα, κατάφερε να σταθεί πλάι στην Γκάσμαϊ· ο λύκος ήταν ακόμα παγιδευμένος ανάμεσα στα πρόβατα. Τα μογγολικά είναι εκπαιδευμένα να μη δαγκώνουν τους λύκους στην πλάτη ή σε άλλα σημεία του σώματός τους, για να μη χαλάσουν το δέρμα. Ο Μπαρ είχε τρελαθεί καθώς προσπαθούσε να βρει ένα σημείο για να δαγκώσει. Όταν είδε το μαντρόσκυλο πλάι της, η Γκάσμαϊ έκανε στο πλάι, σήκωσε το ένα της πόδι, άρπαξε την ουρά του λύκου με τα δυο της χέρια και την έβαλε πάνω στο γόνατό της. Ύστερα έβγαλε μια άγρια φωνή και την έσπασε στα δύο. Με μια σπαρακτική κραυγή, ο λύκος τράβηξε τα νύχια του από το χώμα, επιτρέποντας έτσι σε μάνα και γιο να τον σύρουν μακριά από τα πρόβατα. Το κορμί του έκανε συσπάσεις από τον πόνο. Ο λύκος γύρισε να κοιτάξει την πληγωμένη του ουρά, δίνοντας έτσι την ευκαιρία στον Μπαρ να ορμήσει στο λαιμό του. Το μαντρόσκυλο άφησε τον αντίπαλό του να μπήξει τα νύχια του όπου ήθελε, έβαλε τα μπροστινά του πόδια στο κεφάλι και στο στέρνο του ζώου, κι όταν το δάγκωσε, δυο πίδακες αίματος ανάβλυσαν από τις καρωτίδες του. Το ζώο πάλεψε για λίγο ακόμα προτού παραδοθεί. Η ματωμένη γλώσσα του κρεμάστηκε από το στόμα του. Η Γκάσμαϊ σφούγγισε το αίμα του λύκου από το πρόσωπό της κοντανασαίνοντας. Το πρόσωπό της, κατακόκκινο από το παγερό κρύο, φάνηκε στον Τσεν Ζεν σαν πασαλειμμένο με ρουζ από αίμα λύκου. Εκείνη τη στιγμή ήταν η προσωποποίηση της προϊστορικής γυναίκας: γενναία, δυνατή, όμορφη.

Η μυρωδιά από το αίμα του λύκου απλώθηκε στον αέρα. Από τα ανατολικά, το γάβγισμα των σκύλων σταμάτησε ξαφνικά, καθώς οι λύκοι χάνονταν στο σκοτάδι της νύχτας. Μερικά λεπτά αργότερα, από τους βάλτους στα βορειοδυτικά ακούστηκαν τα ουρλιαχτά τους, καθώς ξεσπούσαν τον πόνο τους για το χαμό ενός δικού τους.

«Είμαι άχρηστος», παραδέχτηκε ο Τσεν Ζεν. «Φοβητσιάρης σαν πρόβατο. Ο σκύλος αξίζει περισσότερο από μένα, για να μην αναφέρω τη γυναίκα. Ακόμα και το εννιάχρονο μου έβαλε τα γυαλιά».

Η Γκάσμαϊ κούνησε το κεφάλι της χαμογελώντας. «Δεν είναι έτσι», απάντησε. «Αν δεν είχες βγει να βοηθήσεις, οι λύκοι θα είχαν φάει τα πρόβατά μας».

Και ο Μπίλτζι όμως χαμογελούσε. «Πρώτη φορά είδα Κινέζο σπουδαστή να βοηθά να μετακινήσουν τα πρόβατα και να φωτίζει το μέρος με το φακό του».

Ο Τσεν Ζεν έσκυψε και άγγιξε το άψυχο κορμί του λύκου που ήταν ακόμα ζεστό. Ντρεπόταν επειδή δεν είχε βρει το κουράγιο να βοηθήσει την Γκάσμαϊ να τραβήξει το ζώο όσο ήταν ακόμα ζωντανό. Εξάλλου, είχε χάσει και μια ευκαιρία ζωής: όλοι οι Κινέζοι σπουδαστές λαχταρούσαν να πάρουν μέρος σε μια μάχη σώμα με σώμα με τους λύκους. Το ζώο έδειχνε τρομακτικό ακόμα και ψόφιο. Ο Τσεν χάιδεψε το μεγάλο κεφάλι του Μπαρ και μετά βρήκε το κουράγιο να καθίσει ανακούρκουδα και να μετρήσει πόσες πιθαμές ήταν το ζώο από το μουςούδι ως την ουρά. Το μήκος του ξεπερνούσε το ύψος του Τσεν. Έκπληκτος, κοντανάσανε στον παγωμένο αέρα.

Ο γερο-Μπίλτζι πήρε ένα φακό και πήγε να κοιτάξει το κοπάδι. Ο λύκος είχε καταφέρει να κόψει τις ουρές από τρία ή τέσσερα ζωντανά· στο έδαφος είχε δημιουργηθεί μια λιμνούλα αίματος που είχε αρχίσει να παγώνει.

«Καλό κουμάντο κάναμε· χάσαμε μερικές ουρές από τα αρνιά μας, αλλά κερδίσαμε έναν πελώριο λύκο», είπε καθώς τραβούσαν το κουφάρι του ζώου μαζί με τον Τσεν Ζεν. Θα το άφηναν στη γιούρτα για να μην το αντιληφθούν τα άλλα σκυλιά και ξεσπάσουν την οργή τους πάνω του, χαλώντας έτσι το δέρμα. Ο Τσεν παρατήρησε ότι οι πατούσες του λύκου ήταν πολύ μεγαλύτερες από των σκύλων. Μέτρησε μία με την παλάμη του: είχε σχεδόν το ίδιο μήκος. Γι' αυτό έτρεχαν με τόση ευκολία πάνω στο χιόνι και στους βραχώδεις λόφους.

«Αύριο», είπε ο ηλικιωμένος άνδρας, «θα σου μάθω πώς γδέρνουν τους λύκους».

Η Γκάσμαϊ έβγαλε από τη γιούρτα ένα μεγάλο δοχείο με κρέας για να ανταμείψει τον Μπαρ και τα άλλα σκυλιά. Ο Τσεν Ζεν την ακο-

λούθησε, χαϊδεύοντας το κεφάλι του σκύλου. Ο Μπαρ, ίσος μ' ένα μικρό τραπέζι, κουνούσε την ουρά του.

«Δε φοβήθηκες εκεί έξω;» ρώτησε ο Τσεν την Γκάσμαϊ.

«Και βέβαια φοβήθηκα», αποκρίθηκε εκείνη μ' ένα γελάκι. «Αν ο λύκος έβγαζε τα πρόβατα από το μαντρί, θα έχανα όλα τα μόρια από τη δουλειά μου. Είμαι επικεφαλής μιας ομάδας παραγωγής, φαντάζεσαι λοιπόν τι ταπείνωση θα ήταν αν έχανα τα πρόβατά μου;» Έσκυψε να χαϊδέψει το κεφάλι του σκύλου, λέγοντας ξανά και ξανά: «Σέιν (μπράβο), Μπαρ». Το σκυλί άφησε το κόκαλο που μασούσε και σήκωσε το κεφάλι του για να χαϊδέψει με τη μουσούδα του το χέρι της κυράς του. Έπειτα έχωσε τη μουσούδα του στο μανίκι της, κουνώντας την ουρά του χαρούμενος. Η ανάσα του έβγαине αχνιστή. «Τσεν-τσέν, μετά την Πρωτοχρονιά θα σου δώσω ένα κουτάβι», είπε η Γκάσμαϊ. «Υπάρχουν πολλοί τρόποι να μεγαλώσεις ένα σκύλο. Αν κάνεις καλή δουλειά, θα βγει σαν τον Μπαρ».

Ο Τσεν Ζεν την ευχαρίστησε.

Στη γιούρτα, ο Τσεν Ζεν παραδέχτηκε ότι είχε φοβηθεί μέχρι θανάτου. Ο Μπίλτζι έβαλε τα γέλια. «Το κατάλαβα όταν έπιασα το χέρι σου. Έτρεμες σαν φύλλο. Τι λες, θα μπορούσες να κρατήσεις μαχαίρι στη μάχη; Αν σχεδιάζεις να μείνεις μαζί μας, πρέπει να μάθεις να είσαι πιο πονηρός από τους λύκους. Μια μέρα θα σε πάρω να πάμε για κυνήγι. Τα παλιά χρόνια, τότε που ο Τζέγκικς Χαν έφτιαχνε το στρατό του, διάλεγε πάντα τους καλύτερους κυνηγούς λύκων».

«Το πιστεύω», αποκρίθηκε. «Αν η Γκάσμαϊ έμπαινε έφιππη στη μάχη, θα ήταν πιο τρομερή και από τη στρατηγό Χουά Μουλάν».

«Εσείς οι Κινέζοι δεν έχετε πολλές Χουά Μουλάν, αλλά σαν την Γκάσμαϊ υπάρχουν πολλές γυναίκες στη Μογγολία. Τουλάχιστον μία σε κάθε οικογένεια». Ο γέρος γέλασε σαν αρχηγός αγέλης.

Μετά το συμβάν, ο Τσεν Ζεν ήθελε να πλησιάσει τους λύκους για να τους παρατηρήσει καλύτερα και να τους μελετήσει. Ένωθε ότι μόνο αν τους καταλάβαινε, θα κατάφερνε να κατανοήσει τα βοσκοτόπια της Μογγολίας και τη ζωή των νομάδων. Άρχισε μάλιστα να

του αρέσει η ιδέα να κλέψει ένα λυκόπουλο από τη φωλιά του και να το μεγαλώσει.

Μολοντί ο Μπίλτζι ήταν ο πιο φημισμένος κυνηγός στο Ολόν Μπουλάνγκ, σπάνια πήγαινε για κυνήγι, κι όταν το έκανε, κυνηγούσε αλεπούδες, όχι λύκους. Ο κόσμος είχε απορροφηθεί τόσο πολύ με την Πολιτιστική Επανάσταση τα τελευταία δύο χρόνια, ώστε η παραδοσιακή ζωή στα βοσκοτόπια –κάτι ανάμεσα στο φύλαγμα των κοπαδιών και στο κυνήγι των άγριων ζώων– είχε έρθει τα πάνω κάτω, σαν κοπάδι πρόβατα που τα σκορπίζει η χιονοθύελλα.

Το χειμώνα εκείνης της χρονιάς, αρκετές γαζέλες πέρασαν τα σύνορα και μπήκαν στο Ολόν Μπουλάνγκ. Έτσι, ο ηλικιωμένος άνδρας έκρινε ότι είχε έρθει η ώρα να εκπληρώσει την υπόσχεσή του στον Τσεν Ζεν και να τον πάει να δει τους λύκους από κοντά. Ήθελε να τονώσει το θάρρος του και να του προσφέρει κι άλλες γνώσεις. Θα ήταν μια ευκαιρία για τον Τσεν να δει αυτά τα ζώα από κοντά, ίσως και να παρακολουθήσει ένα αληθινό κυνήγι λύκων.

Ο Τσεν Ζεν ένιωσε τον γέρο άνδρα να τον σκουντά με τον αγκώνα και να του δείχνει τη χιονοσκεπαστη πλαγιά. Έσπευσε να γυρίσει το καννοκιάλι του προς εκείνο το σημείο. Οι γαζέλες έβοσκαν ακόμα νευρικές. Είδε ένα λύκο να αφήνει την αγέλη και να τρέχει στο βουνό προς τα δυτικά.

Η καρδιά του βούλιαξε. «Μάλλον δε θα επιτεθούν», ψιθύρισε. «Άδικα παγώσαμε τόσες ώρες».

«Οι λύκοι δε θα αφήσουν τέτοια ευκαιρία να πάει χαμένη», απάντησε ο Μπίλτζι. «Μάλλον ο αρχηγός έκρινε ότι οι γαζέλες είναι πάρα πολλές κι έστειλε κάποιον να φέρει ενισχύσεις. Ευκαιρίες σαν κι αυτή έρχονται κάθε πέντε με έξι χρόνια και φαίνεται ότι οι λύκοι έχουν μεγάλη όρεξη. Ετοιμάζονται για πρώτης τάξεως μάχη. Θα δεις, άξιζε την αναμονή. Μην ξεχνάς τι σου είπα: η υπομονή είναι το μεγαλύτερο προτέρημα για ένα καλό κυνήγι».

Ξέρεις τι είναι το τοτέμ του λύκου; Μια πνευματική δύναμη ενός προς δέκα, προς εκατό, χίλιους, δέκα χιλιάδες. Προστατεύει τη μεγάλη ζωή στο βοσκότοπο. Ο ουρανός ανέκαθεν έβλεπε ότι η μεγάλη ζωή κουμαντάρει τη μικρή, ότι η ζωή του ουρανού κουμαντάρει εκείνη των ανθρώπων. Αν τιμάς πραγματικά το τοτέμ του λύκου, πρέπει να στηρίξεις τον ουρανό και τη γη, τη φύση και τη μεγάλη ζωή του βοσκότοπου, οφείλεις να συνεχίσεις να παλεύεις όσο υπάρχει έστω κι ένας λύκος.

Στα τέλη του 1960, ο Κινέζος φοιτητής Τσεν Ζεν προσφέρει εθελοντική εργασία σ' έναν απομονωμένο καταυλισμό νομάδων στη Μογγολία. Εκεί ανακαλύπτει έναν κόσμο που δεν είχε ποτέ του φανταστεί: μια ειδυλλιακά απλή ζωή βασισμένη στην αιώνια μάχη μεταξύ λύκων και ανθρώπων, σ' ένα συνεχή αγώνα για επιβίωση.

***Το θαυμάσιο πορτρέτο ενός τόπου
και ενός πολιτισμού που δεν υπάρχει πια,
σκιαγραφημένο σ' ένα βιβλίο που ξάφνιασε, συγκίνησε
και προκάλεσε τους αναγνώστες σε όλο τον κόσμο.***

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.
ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ 1, 106 79 ΑΘΗΝΑ
ΤΗΛ.: 210 28 04 800 • FAX: 210 28 19 550
www.psichogios.gr • e-mail: info@psychogios.gr

ISBN 978-960-453-080-9

9 789604 530809